EVROPSKÁ
KOMISE

V Bruselu dne 4.5.2018
COM(2018) 257 final

ZPRÁVA KOMISE RADĚ A EVROPSKÉMU PARLAMENTU

o provádění směrnice Rady 91/676/EHS o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů na základě zpráv členských států za období 2012–2015

{SWD(2018) 246 final}

1. ÚVOD

Cílem směrnice Rady 91/676/EHS (dále jen „směrnice o dusičnanech“) je snížit znečišťování vod dusičnany ze zemědělských zdrojů a zamezit dalšímu znečišťování. Směrnice o dusičnanech tvoří nedílnou součást rámcové směrnice o vodě a je jedním z klíčových nástrojů pro ochranu vod proti zemědělským tlakům. Směrnice o dusičnanech stanoví řadu kroků, jež musí členské státy plnit:

- monitorovat vody všech typů vodních útvarů z hlediska koncentrací dusičnanů a trofického stavu,
- identifikovat vody, jež jsou znečištěné nebo u nichž hrozí riziko znečištění, na základě kritérií stanovených v příloze I směrnice,
- vymezit oblasti ohrožené znečištěním dusičnany, což jsou plochy, které jsou odvodňovány do vod a přispívají ke znečišťování,
- přijmout zásady správné zemědělské praxe prováděné dobrovolně na celém území členského státu,
- připravit akční programy, které zahrnují soubor opatření, jež zamezují znečištění vod dusičnany nebo je snižují a provádějí se povinně ve vymezených oblastech ohrožených znečištěním dusičnany nebo na celém území státu,
- nejméně každé čtyři roky přezkoumat a případně upravit vymezení oblastí ohrožených znečištěním dusičnany a akčních programů a
- každé čtyři roky předložit Komisi zprávu o pokroku provádění směrnice s informacemi o zásadách správné zemědělské praxe, oblastech ohrožených znečištěním dusičnany, výsledcích monitorování vod a příslušných aspektech akčních programů.

Dvacet sedm členských států předložilo tentokrát zprávu podle článku 10 směrnice o dusičnanech potřetí, v případě Chorvatska tomu tak bylo poprvé. Pro 27 členských států je nyní možné provést srovnání s předchozími sledovanými obdobími. Zprávy a doprovodné údaje o jakosti vod měly být 28 členskými státy předloženy v červnu 2016. Tuto lhůtu však dodrželo pouze 12 členských států[1] a u některých z nich stále chyběly relevantní informace a byly oznámeny později. Devatenáct členských států[2] předložilo chybějící nebo opravené informace teprve v roce 2017. Úplný soubor informací byl Komisi k dispozici teprve v říjnu 2017.

Tuto zprávu, založenou především na informacích předložených členskými státy za období 2012–2015, doprovází pracovní dokument útvarů Komise (SEC(2017) xxx), jenž zahrnuje mapy a tabulky ukazatelů zatížení živinami ze zemědělských zdrojů, jakosti vody a vymezených oblastí ohrožených znečištěním dusičnany, a to na úrovni EU i na úrovni členských států.

Zveřejněním této zprávy plní Komise své povinnosti podle článku 11. Informace shromážděné pro tuto zprávu přispěly k nedávno navržené revizi směrnice o pitné

[1] Belgie, Chorvatsko, Estonsko, Finsko, Irsko, Itálie, Litva, Nizozemsko, Portugalsko, Slovensko, Slovinsko a Švédsko.

[2] Bulharsko, Chorvatsko, Česká republika, Dánsko, Finsko, Francie, Německo, Řecko, Maďarsko, Irsko, Itálie, Lotyšsko, Malta, Nizozemsko, Portugalsko, Rumunsko, Španělsko, Švédsko a Spojené království.

vodě[3]. Zemědělské postupy jako hnojení samozřejmě ovlivňují jakost pitné vody. Nadměrné množství dusičnanů v pitné vodě může mít dopad na zdraví, např. způsobit methemoglobinemii, jež brání normálnímu přenosu kyslíku krví do tkání, což způsobuje cyanózu a při vyšších koncentracích asfyxii, která může být smrtelná pro kojence. Tendence pozorované při provádění směrnice o dusičnanech mohou tudíž mít vliv na dodávky čisté pitné vody všem občanům.

Směrnice o dusičnanech přispívá k řešení problematiky toků dusíku a fosforu do biosféry a oceánů, jež byla vědeckou obcí určena jako jedna z devíti mezí naší planety (tzv. planetary boundaries). Dvě planetární meze – toky živin a ztráta biologické rozmanitosti – již navíc byly překročeny. Směrnice kromě toho přispívá též k dosažení cílů udržitelného rozvoje v EU tím, že pomáhá snížit negativní dopady na životní prostředí spojené s výrobou potravin (cíl udržitelného rozvoje č. 2), podporuje lepší jakost vody (cíl udržitelného rozvoje č. 6) a snižuje znečištění negativně ovlivňující sladké vody a ekosystémy[4] (cíle udržitelného rozvoje č. 14 a 15).

2. VÝVOJ ZEMĚDĚLSKÝCH TLAKŮ

Zemědělství, jež využívá téměř polovinu území EU, poskytuje společnosti mnohé přínosy. Některé zemědělské činnosti však způsobují tlaky na vodní útvary, které mají dopad na zdraví klíčových vodních ekosystémů.

Tento oddíl shrnuje informace o zemědělských tlacích na vznik znečištění vod dusičnany a eutrofizace poskytnuté členskými státy. Je třeba poznamenat, že informace poskytnuté členskými státy byly doplněny údaji pocházejícími z Eurostatu, neboť ty jsou na úrovni EU snadněji srovnatelné[5].

Počet hospodářských zvířat

Lokální koncentrace velkého počtu zvířat představuje pro životní prostředí závažná rizika, je-li produkce statkových hnojiv v nerovnováze vůči dostupné půdě a potřebám zemědělských plodin. Tato nerovnováha vytváří nadbytek živin, z nichž se značná část dříve nebo později uvolní do vod a vzduchu, pokud nejsou z oblasti vyvezeny, což někdy vede k dalším tlakům v přijímajících oblastech.

Průměrná intenzita chovu[6] v EU-28 v roce 2013 činila 0,73 velkých dobytčích jednotek (VDJ) na hektar využívané zemědělské půdy. Vyšší hustoty byly zjištěny v Nizozemsku (3,57), na Maltě (2,99) a v Belgii (2,68), zatímco nejnižší se vyskytovaly v Bulharsku (0,21), Lotyšsku (0,26) a Litvě (0,29). Ve srovnání s rokem 2010 se průměrná intenzita chovu v EU-28 snížila (–2,9 %). K nejvyšším relativním snížením intenzity došlo v Řecku (–18,9 %), na Maltě (–17,9 %) a v Dánsku (–14,4 %), zatímco intenzita nejvíce vzrostla v Rakousku (+7,2 %), Irsku (+4,5 %), ve Finsku (+3,7 %) a v Německu (+3,5 %).

---

3 COM(2017) 753 final. http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:8c5065b2-074f-11e8-b8f5-01aa75ed71a1.0015.02/DOC_1&format=PDF

4 SWD(2016) 390 final. https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/swd-key-european-actions-2030-agenda-sdgs-390-20161122_en.pdf

5 Oddíl „Tlaky způsobené zemědělskými zdroji“ v přehledech členských států – v části VIII – je založen výhradně na údajích poskytnutých členskými státy podle směrnice o dusičnanech. Je třeba poznamenat, že bylo zjištěno, že v některých případech existují rozpory mezi údaji poskytnutými členskými státy a údaji Eurostatu.

6 Viz tabulka 18 a obrázky 36 a 37 oddílu II pracovního dokumentu útvarů Komise.

Při srovnání sledovaných období 2008–2011 a 2012–2015 byly zjištěny tyto změny počtu zvířat:

- Skot: mírný pokles na úrovni EU-28 (–0,7 %)[7] s významnými relativními nárůsty populací v Maďarsku (+13,8 %), Estonsku (+8,6 %), Lotyšsku (+8 %), na Kypru (+5 %) a v Nizozemsku (+4,4 %) v kontrastu se značnými poklesy v Rumunsku (–10,8 %), na Maltě (–5,2 %), v Řecku (–5,1 %) a Litvě (–4,2 %).
- Dojný skot: mírný pokles na úrovni EU-28 (–0,9 %)[8] s významnými nárůsty populací v Itálii (+13,9 %), Irsku (+10,3 %), na Kypru (+6,3 %) a v Nizozemsku (+4,8 %) a značnými relativními poklesy v Chorvatsku (–19,1 %), Litvě (–14,7 %), Polsku (–12 %), Řecku (–11,3 %), na Slovensku (–11,2 %) a Maltě (–5 %).
- Prasata: pokles (–3 %) v EU-28[9] s významnějšími relativními nárůsty populací v Portugalsku (+7,8 %), Německu (+4,3 %) a Lucembursku (+3,5 %) a poklesy ve Slovinsku (–28,5 %), na Maltě (–24,8 %) a Kypru (–22,3 %).
- Drůbež: pokles (–0,5 %) v EU-28[10] s významnějšími relativními nárůsty v Německu (+37,6 %), Lucembursku (+33,3 %) a ve Finsku (+28,7 %) a poklesy na Kypru (–42,5 %), v Řecku (–24,2 %) a Portugalsku (–19 %).

Spotřeba hnojiv

Podle Eurostatu bylo v letech 2012–2014 na úrovni EU-28 použito 9,2 kt dusíku ze statkových hnojiv. To představuje oproti letům 2008–2011 snížení o 2,6 %[11]. Spotřeba dusíku ze statkových hnojiv se zvýšila o více než 5 % v Maďarsku a Lotyšsku, zatímco v Bulharsku, na Kypru, v České republice, na Maltě, v Polsku, Rumunsku a ve Slovinsku se o více než 5 % snížila.

Na úrovni EU-28 bylo v letech 2012–2014 použito 1,61 kt[12] fosforečnanu ze statkových hnojiv, což je oproti období 2008–2011 pokles o 3,1 %. Spotřeba fosforečnanu ze statkových hnojiv se zvýšila o více než 5 % v Maďarsku, zatímco v Bulharsku, na Kypru, v České republice, v Chorvatsku, na Maltě, v Nizozemsku, Polsku, Rumunsku a ve Slovinsku se o více než 5 % snížila.

Celková spotřeba minerálních dusíkatých a fosforečných hnojiv v EU-28 se mezi sledovanými obdobími 2008–2011 a 2012–2015 zvýšila o 4 %[13], respektive 6 %[14]. Mezi členskými státy jsou značné rozdíly, a to od snížení spotřeby minerálních dusíkatých hnojiv o 30 % na Slovensku a spotřeby minerálních fosforečných hnojiv o 46 % v Nizozemsku až po zvýšení spotřeby minerálních dusíkatých i fosforečných hnojiv o 56 % v Bulharsku.

Zatímco snížení používání statkových hnojiv na úrovni EU odráží celkové snížení počtu zvířat (–3,6 %)[15], tendence na úrovni členských států ovlivňují též jiné změny, například používání statkových hnojiv pro výrobu energie.

---

7 Viz tabulka 12 oddílu II pracovního dokumentu útvarů Komise.
8 Viz tabulka 13 a obrázky 26 a 27 oddílu II pracovního dokumentu útvarů Komise.
9 Viz tabulka 14 a obrázky 28 a 29 oddílu II pracovního dokumentu útvarů Komise.
10 Viz tabulka 15 a obrázky 30 a 31 oddílu II pracovního dokumentu útvarů Komise. Vychází z údajů Eurostatu za roky 2010 a 2013.
11 Viz tabulka 21 a obrázky 42 a 43 oddílu II pracovního dokumentu útvarů Komise.
12 Viz tabulka 22 a obrázky 44 a 45 oddílu II pracovního dokumentu útvarů Komise.
13 Viz tabulka 19 a obrázky 38 a 39 oddílu II pracovního dokumentu útvarů Komise.
14 Viz tabulka 20 a obrázky 40 a 41 oddílu II pracovního dokumentu útvarů Komise.
15 Viz tabulka 17 a obrázky 34 a 35 oddílu II pracovního dokumentu útvarů Komise.

Používání dusíku ze statkových a minerálních hnojiv je na úrovni členských států ve velmi úzkém vzájemném vztahu a rovněž použitá množství jsou velmi podobná. Ačkoli tento vztah platí do určité míry rovněž pro používání fosforečnanu ze statkových hnojiv a minerálních hnojiv, v zemích s vysokou intenzitou chovu (např. DK, BE, NL) se ve srovnání s fosforečnanem ze statkových hnojiv používá relativně málo minerálních fosforečných hnojiv.

Bilance živin

Směrnice o dusičnanech se zasazuje o provádění vyváženého hnojení na úrovni zemědělských podniků, což znamená zabránit ztrátám tím, že se plodinám poskytuje správné množství živin, které potřebují.

Bilance živin je definována jako rozdíl mezi vstupy živin, které do zemědělského systému vstupují (především statková a jiná hnojiva), a výstupy živin, které systém opouští (spotřeba živin plodinami a pastvinami)[16]. K nadbytku živin dochází, když nejsou rostlinami absorbována nebo během sklizně odstraněna všechna statková a jiná hnojiva vpravená do půdy. Nadbytek představuje potenciální únik do životního prostředí nebo riziko budoucího úniku prostřednictvím hromadění v půdě.

Mezi sledovanými obdobími 2008–2011 a 2012–2015 se na úrovni EU-28 mírně zvýšila čistá bilance dusíku i fosforečnanu, a to z 31,8 na 32,5 kg N/ha[17], respektive z 1,8 na 2,0 kg P/ha[18]. To znamená, že na úrovni EU existuje více potenciálních úniků do životního prostředí než v předchozím období, ačkoli mezi členskými státy byly pozorovány výrazné odchylky.

V období 2012–2014 měly všechny členské státy s výjimkou Rumunska nadbytek dusíku. Nejvyšší nadbytky dusíku (> 50 kg/ha) byly zjištěny v Belgii, na Kypru, v České republice, Dánsku, Lucembursku, Nizozemsku a ve Spojeném království. Pokud jde o fosforečnany, nejvyšší nadbytky fosforu (> 5 kg/ha) byly zjištěny v Belgii, na Kypru, v Chorvatsku, Dánsku a na Maltě. Osm členských států však mělo v případě fosforu deficit, přičemž nejvyšší deficit byl zjištěn v Bulharsku a Estonsku.

Vypouštění dusíku ze zemědělství do životního prostředí

Informace o podílu zemědělství na vypouštění dusíku do vodního prostředí nebyly poskytnuty všemi členskými státy[19]. Podle informací poskytnutých některými členskými státy zůstává zemědělství nejvýznamnějším zdrojem dusíku vypouštěného do životního prostředí. U států, které poskytly pro obě období srovnatelné údaje, se průměrné vypouštění dusíku snížilo o 3 %.

3. MONITOROVÁNÍ VOD

Správné monitorování jakosti vody je východiskem pro řádné provádění směrnice o dusičnanech, neboť je klíčem pro detekci znečištěných vod a vymezení oblastí ohrožených znečištěním dusičnany a rovněž pro přijetí přiměřených opatření v akčních programech. Ačkoli směrnice o dusičnanech stanoví určitá obecná

16 OECD (2013), *OECD Compendium of Agri-environmental Indicators* (Přehled agro-environmentálních ukazatelů OECD), OECD Publishing, Paříž. http://dx.doi.org/10.1787/9789264186217-en

17 Viz tabulka 23 a obrázky 46 a 47 oddílu II pracovního dokumentu útvarů Komise.

18 Viz tabulka 24 a obrázky 48 a 49 oddílu II pracovního dokumentu útvarů Komise.

19 Údaje pro obě sledovaná období 2008–2011 a 2012–2015 poskytlo pouze 12 členských států. Viz tabulka 6 oddílu II pracovního dokumentu útvarů Komise.

ustanovení o monitorování, definování monitorovacího programu a strategie (umístění stanic, hustota sítě, četnost a časový harmonogram odběru vzorků atd.) je povinností členských států.

Předložené údaje ukazují nestejné úsilí, které členské státy na monitorování vod vynaložily, a rovněž vysoký počet nových stanic bez jakýchkoli patrných tendencí v celé EU. Intenzita monitorování (například hustota monitorovacích sítí a četnost vzorkování) se ve skutečnosti mezi členskými státy velmi liší a nemusí být vždy dobře přizpůsobena skutečným tlakům.

Monitorování podzemních vod

Ve sledovaném období 2012–2015 činil v EU-28 celkový počet nahlášených stanic pro monitorování podzemních vod 34 901, tedy téměř stejný jako v předchozím sledovaném období[20].

Průměrná hustota sítě v EU-28 je zhruba osm stanic na 1 000 km^2 půdní plochy. Nejvyšší hustoty jsou na Maltě a v Belgii, kde dosahují počtu 130 respektive 97 stanic na 1 000 km^2. Naopak nejnižší hustoty jsou ve Finsku a Švédsku, kde je méně než jedna stanice na 1 000 km^2.

Průměrná četnost vzorkování je téměř dvakrát do roka a pohybuje se od méně než jednou ročně v Dánsku, Lotyšsku, Polsku a Švédsku do zhruba pětkrát ročně v Belgii a Chorvatsku[21].

Monitorování povrchových vod

V období 2012–2015 se celkový počet nahlášených stanic ve sladkých vodách na úrovni EU zvýšil oproti období 2008–2011 o přibližně 23 % a dosáhl počtu 33 042 stanic. Průměrná hustota je 7,6 stanice na 1 000 km^2, přičemž nejvyšší hustota je v České republice, Belgii a ve Spojeném království a nejnižší hustota je v Chorvatsku, Německu a ve Finsku[22].

Pro slané vody ukazují předložené údaje znepokojující pokles celkového počtu monitorovacích stanic v EU mezi oběma sledovanými obdobími o 29 %, z 3 135 na 2 205 stanic. Toto snížení bylo ve Francii, v Řecku, Portugalsku, Polsku a ve Španělsku vyšší než 50 %[23]. Úsilí vynaložené některými členskými státy na monitorování jejich slaných vod neodráží vždy význam jejich celkové pobřežní oblasti.

Četnost vzorkování vod (všech vodních útvarů) se pohybuje od téměř jednou ročně ve Švédsku do přibližně dvacetkrát ročně v Irsku[24].

4. JAKOST VODY A TENDENCE

Podzemní vody

Jakost podzemních vod

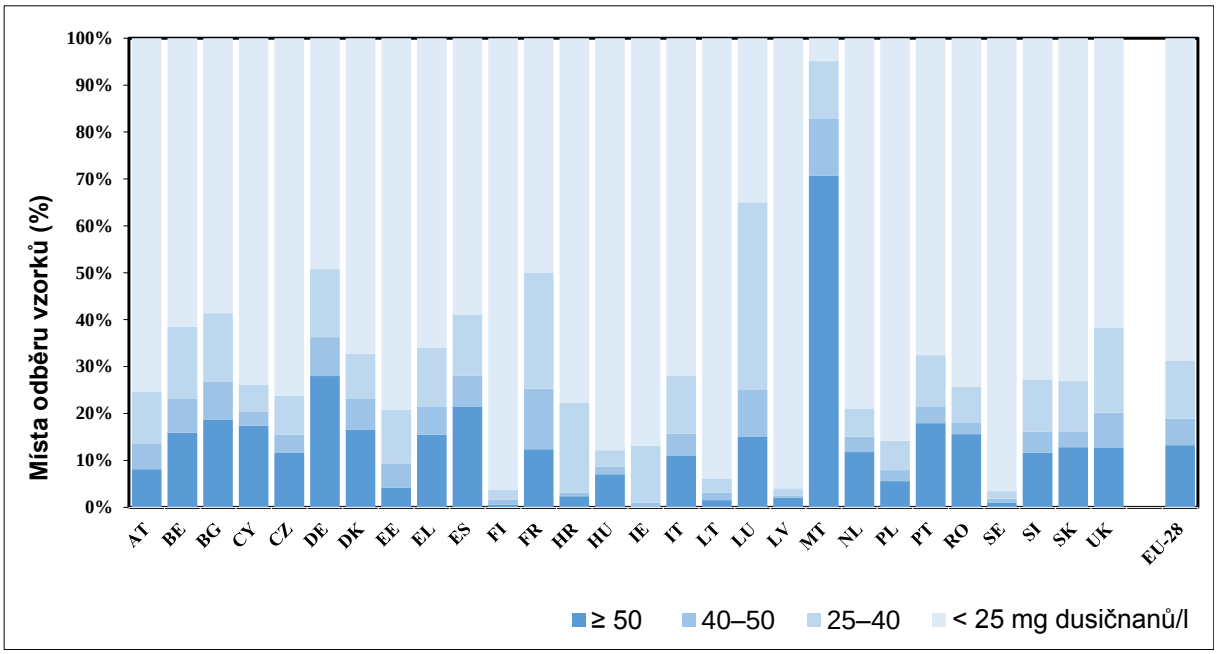
V období 2012–2015 překročilo 13,2 % vzorkovacích stanic podzemních vod hodnotu 50 mg dusičnanů na litr a 5,7 % jich dosáhlo hodnoty v rozmezí 40 až

20 Viz tabulka 1 a obrázek 1 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.
21 Viz obrázek 2 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.
22 Viz tabulka 2 a obrázek 3 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.
23 Viz tabulka 3 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.
24 Viz obrázek 4 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

50 mg/l[25]. Oproti předchozímu sledovanému období, v němž 14,4 % stanic překročilo hodnotu 50 mg/l a 5,9 % dosáhlo hodnoty v rozmezí 40 až 50 mg/l, to představuje mírné zlepšení.

Mezi členskými státy existují značné rozdíly: Irsko, Finsko a Švédsko neměly v průměru téměř žádné vzorkovací stanice podzemních vod, které by překročily 50 mg/l. Naproti tomu na Maltě překročilo 50 mg dusičnanů na litr v průměru 71 %, v Německu 28 % a ve Španělsku 21,5 % vzorkovacích stanic podzemních vod. Srovnatelnost údajů mezi členskými státy je však omezená rozdíly v monitorovacích sítích a strategiích monitorování.

Nejnižší koncentrace dusičnanů byly zjištěny v napjatých zvodnělých vrstvách a krasových podzemních vodách, kde pouze 5 % stanic dosáhlo nebo přesáhlo 50 mg/l, zatímco nejvyšší podíl stanic dosahujících nebo přesahujících 50 mg/l byl zjištěn pro hloubky podzemních vod 5 až 15 metrů[26].

Obrázek A. *Graf četnosti průměrné roční koncentrace dusičnanů v podzemních vodách*[27]*. Výsledky jsou znázorněny pro všechny vzorkovací stanice podzemních vod o různé hloubce.*

Tendence vývoje jakosti podzemních vod

Při porovnání výsledků monitorování vod za období 2012–2015 s výsledky za období 2008–2011 zůstala u 74 % stanic jakost vody stejná, nebo se zlepšila. 42 % stanic v EU totiž vykázalo setrvalý stav a 32 % stanic vykázalo klesající tendenci. Jakost vody se podobně jako v předchozích sledovaných obdobích zhoršila na 26 % stanic[28]. Nejvyšší procento stanic vykazujících zlepšení bylo zaznamenáno v Bulharsku (40,9 %), na Maltě (46,3 %) a v Portugalsku (43,6 %), nejvyšší procento

25 Viz tabulka 4, obrázek 5 a mapy 1 a 2 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

26 Viz obrázek 6 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

27 *Srovnání obrázku A s grafy četnosti průměrné roční koncentrace dusičnanů v podzemních vodách ve zprávách Komise Radě a Evropskému parlamentu a v příslušných připojených pracovních dokumentech útvarů Komise pro předchozí sledovaná období mohou ztěžovat možné podstatné rozdíly počtu monitorovaných stanic.*

28 Viz obrázek 7 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

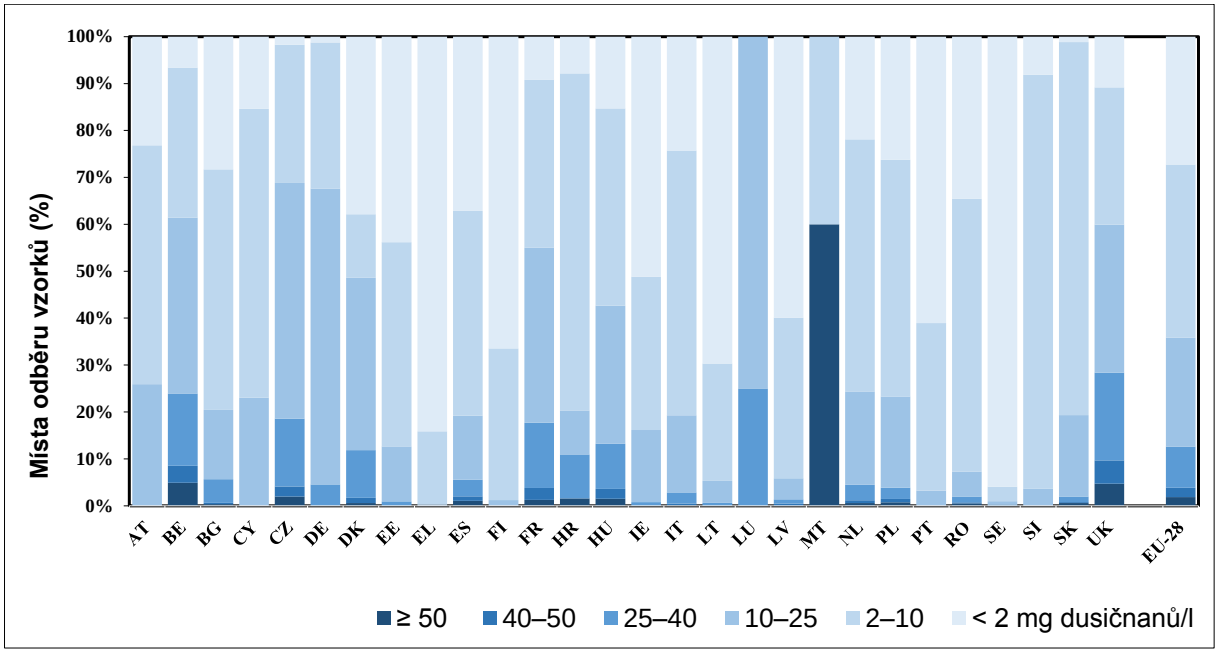
stanic vykazujících setrvalý stav ve Švédsku (98 %) a nejvyšší procento stanic vykazujících zhoršení bylo hlášeno Estonskem (44,4 %), Maltou (43,9 %) a Litvou (58,5 %). V některých zemích můžeme tedy pozorovat polarizaci situace, kdy se znečištěné oblasti zhoršují a čisté oblasti zlepšují.

Povrchové vody

Jakost sladkých povrchových vod

Koncentrace dusičnanů

Na základě ročních průměrů všech sledovaných monitorovacích stanic bylo zjištěno, že 64,3 % z nich dosáhlo hodnot nižších než 10 mg dusičnanů na litr, 2 % vykázala koncentrace v rozmezí 40 až 50 mg na litr a 1,8 % překročilo 50 mg na litr. Tyto hodnoty představují zlepšení oproti předchozímu sledovanému období, v němž 2,5 % stanic překročilo hodnotu 50 mg na litr a 2,5 % se pohybovalo mezi 40 a 50 mg na litr[29]. Nejvyšší podíl stanic dosahujících nebo přesahujících 50 mg/l byl hlášen na Maltě, zatímco Švédsko, Irsko a Řecko nahlásily nejvyšší podíl stanic s méně než 2 mg/l.

***Obrázek B**. Graf četnosti průměrné roční koncentrace dusičnanů ve sladkých povrchových vodách (řeky a jezera)*

Eutrofizace

Předkládání údajů o eutrofizaci je dosti nerovnoměrné, přičemž některé členské státy poskytují údaje pouze o určitých typech vod a jiné členské státy neposkytují o stavu eutrofizace údaje žádné[30]. Posouzení trofického stavu se navíc mezi jednotlivými

[29] Viz tabulka 5, obrázek 8 a mapa 9 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

[30] Viz oddíl VII pracovního dokumentu útvarů Komise.

členskými státy velmi různí, a to nejenom ve smyslu používaných parametrů, ale také s ohledem na použité metody pro stanovení tříd trofického stavu[31].

Ze všech sledovaných monitorovacích stanic na řekách bylo 12 % eutrofních a 7 % hypertrofních, zatímco 31 % jich bylo oligotrofních a 21 % ultra-oligotrofních[32]. Ze všech členských států, které poskytly údaje o eutrofizaci v řekách, vykázaly Kypr, Slovinsko, Portugalsko, Řecko, Severní Irsko, Rumunsko, Lotyšsko a Bulharsko relativně nízké podíly eutrofních nebo hypertrofních stanic v řekách, zatímco Rakousko, Lucembursko, Španělsko, Litva, Česká republika, Belgie, Chorvatsko a Malta vykázaly relativně vysoké podíly eutrofních nebo hypertrofních stanic v řekách[33].

Ze všech sledovaných monitorovacích stanic jezer bylo 18 % eutrofních, 8 % hypertrofních, 45 % oligotrofních a 1 % ultra-oligotrofních[34]. Ze všech členských států, které o eutrofizaci v jezerech podaly zprávu, byly nejnižší podíly eutrofních nebo hypertrofních jezer na Maltě, v Rumunsku a Rakousku. Členské státy s relativně vysokými podíly eutrofních nebo hypertrofních jezer byly Bulharsko, Chorvatsko a Polsko.

Tendence vývoje jakosti sladkých povrchových vod

Oproti sledovanému období 2008–2011 dochází k pozitivnímu vývoji, zlepšují se totiž průměrné roční koncentrace dusičnanů v 31 % všech sladkovodních monitorovacích stanic, z nichž 9 % vykázalo výrazné zlepšení. V polovině monitorovacích stanic zůstává situace stejná. Jakost sladkých vod se bohužel zhoršila v 19 % všech sladkovodních monitorovacích stanic, z čehož 5 % utrpělo výrazné zhoršení[35] [36].

Z důvodu nedostatku údajů a rozdílů metodik definování trofického stavu uplatňovaných členskými státy nejsou na úrovni EU dostupné žádné tendence pro trofický stav sladkých povrchových vod.

Slané vody

Ve slaných vodách[37] jsou koncentrace dusičnanů nižší než ve vodách sladkých, přičemž podle průměrných ročních hodnot[38] dosahuje nebo přesahuje 0,7 % stanic hodnoty 25 mg/l a na 75,7 % stanic se hodnoty pohybují pod 2 mg/l. Ve srovnání s předchozím sledovaným obdobím, ve kterém mělo 1,4 % monitorovacích stanic roční průměr koncentrací dusičnanů rovný 25 mg/l nebo vyšší, došlo k mírnému zlepšení. Porovnání mezi obdobími však ztěžuje značné snížení počtu monitorovacích stanic.

---

31 Viz přehledy členských států v oddílu VIII pracovního dokumentu útvarů Komise.

32 Viz obrázek 12 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

33 Malta nemá žádné řeky ani jezera, ale zahrnuje údolní vodní soustavy a stojaté vody jako útvary sladkých povrchových vod.

34 Viz obrázek 13 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

35 Viz oddíl VII pracovního dokumentu útvarů Komise. Silně rostoucí tendence je definována jako nárůst koncentrace dusičnanů mezi oběma sledovanými obdobími o +5 mg/l nebo více.

36 Viz obrázek 11 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

37 „Slanými vodami“ se rozumí brakické, pobřežní a mořské vody.

38 Viz tabulka 3 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

Údaje o eutrofizaci brakických, pobřežních a mořských vod předložil pouze omezený počet členských států. Údaje pro brakické vody předložilo jen osm členských států (Irsko, Itálie, Lotyšsko, Litva, Malta, Polsko, Rumunsko a Španělsko) a dva regiony (Flandry a Severní Irsko). Pro šest z nich předložené údaje bohužel vykázaly 100 % podíl eutrofních nebo hypertrofních vod[39].

Údaje pro pobřežní vody předložilo pouze devět členských států (Bulharsko, Finsko, Itálie, Lotyšsko, Malta, Polsko, Rumunsko, Slovinsko a Španělsko) a jeden region (Severní Irsko). V tomto případě mělo pět z nich více než 50 % eutrofních nebo hypertrofních pobřežních vod[40]. Údaje o eutrofizaci mořských vod předložily jenom Itálie, Lotyšsko a Rumunsko[41].

5. VYMEZENÍ OBLASTÍ OHROŽENÝCH ZNEČIŠTĚNÍM DUSIČNANY

Směrnice o dusičnanech od členských států požaduje, aby vymezily oblasti ohrožené znečištěním dusičnany, což jsou oblasti, které jsou odvodňovány do vod, jež jsou znečištěné nebo ohrožené znečištěním. Při stanovování oblastí ohrožených znečištěním dusičnany se členské státy mohou rozhodnout, že namísto vymezení konkrétních oblastí uplatní akční program na veškerou zemědělskou půdu. Tento přístup přijalo Rakousko, Dánsko, Finsko, Německo, Irsko, Litva, Lucembursko, Malta, Nizozemsko, Rumunsko, Slovinsko a regiony Flandry a Severní Irsko.

Členské státy, které se místo toho rozhodly vymezit konkrétní oblasti, musí definovat kritéria použitá pro toto vymezení. Tato kritéria jsou založena na definici znečištěných vod stanovené přílohou 1 směrnice, ale mohou se mezi členskými státy lišit.

Celková plocha oblastí ohrožených znečištěním dusičnany včetně členských států, které uplatňují přístup vztahující se na celé území, se od roku 2012 zvýšila z 1 951 898 km^2 na zhruba 2 175 861 km^2 v roce 2015[42], což představuje přibližně 61 % zemědělské plochy[43]. To znamená, že na 61 % zemědělské půdy EU se vztahují povinnosti, jejichž cílem je dosáhnout vyváženého hnojení.

Poskytnuté informace však ukazují, že na úrovni členských států stále ještě existují plochy s možným znečištěním vod, které nejsou zahrnuty do žádné oblasti ohrožené znečištěním dusičnany. V některých členských státech je kromě toho vymezené území omezeno na zmenšenou plochu kolem monitorovacích stanic, což vede k velmi roztříštěnému vymezení, které zpochybňuje potenciální účinnost akčních programů. Mapa níže pro názornost ukazuje současnou plochu oblastí ohrožených znečištěním dusičnany a stanice pro monitorování podzemních vod s průměrnými koncentracemi dusičnanů nad 50 mg/l. Jak je uvedeno výše, kritéria použitá členskými státy pro vymezení však mohou zahrnovat jiné parametry než průměrnou roční koncentraci.

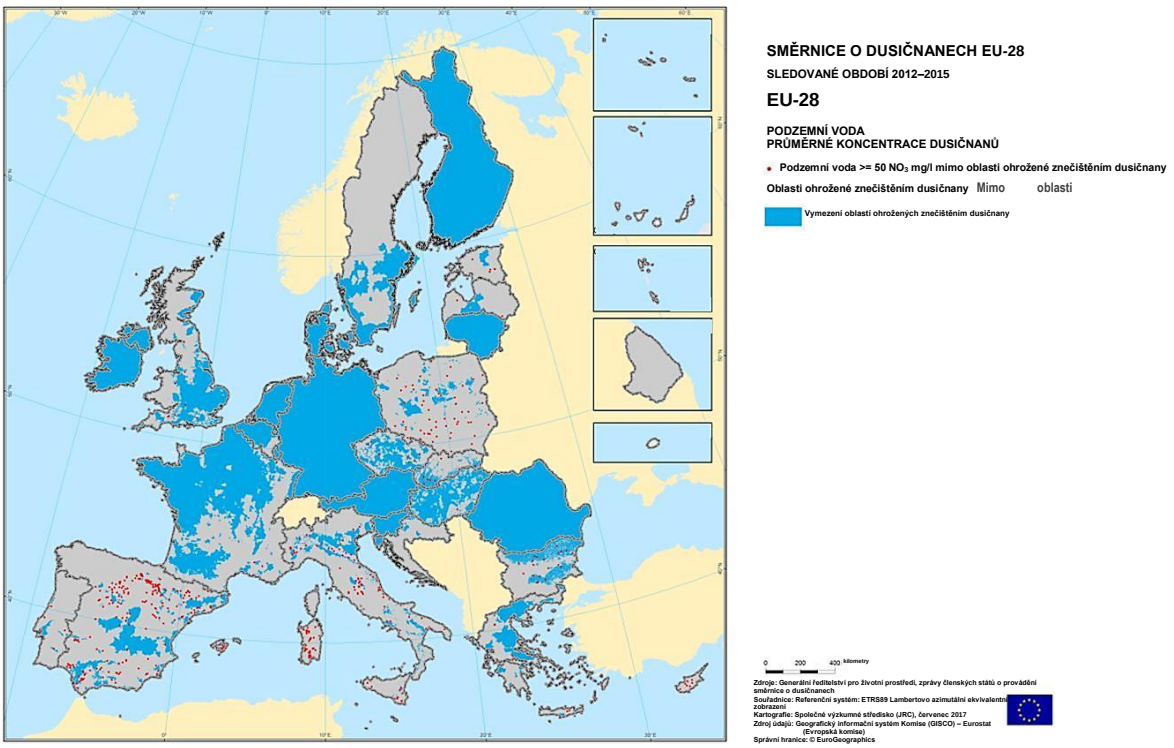
39 Viz obrázek 13 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

40 Viz obrázek 14 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

41 Viz obrázek 15 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

42 Viz tabulka 25 a mapa 18 oddílu II pracovního dokumentu útvarů Komise.

43 Podíly území EU a zemědělské plochy, které pokrývají oblasti ohrožené znečištěním dusičnany, vypočetlo Společné výzkumné středisko (JRC) včetně rozloh těch členských států, jež uplatňují čl. 3 odst. 5 směrnice, a to pomocí vrstev v geografickém informačním systému (GIS) poskytnutých členskými státy v rámci tohoto hlášení.

Mapa A. *Plocha vymezená jako oblast ohrožená znečištěním dusičnany a stanice pro monitorování podzemních vod s průměrnými koncentracemi dusičnanů nad 50 mg/l mimo oblasti ohrožené znečištěním dusičnany, období 2012–2015*[44].

6. AKČNÍ PROGRAMY

Od členských států se požaduje, aby pro vymezené ohrožené oblasti nebo pro celé své území vypracovaly jeden nebo více akčních programů. Akční programy obsahují přinejmenším opatření uvedená v přílohách II a III směrnice. Několik členských států přijalo akční programy na regionální úrovni.

Většina členských států nebo regionů v určitých členských státech přijala v průběhu sledovaného období 2012–2015 nový nebo upravený akční program.

Opatření v akčních programech jsou zásadní pro snížení znečišťování vod dusičnany ze zemědělských zdrojů i pro zamezení dalšímu znečišťování. Jedním z nejdůležitějších a nejproblematičtějších opatření zůstává definování norem pro používání hnojiv, které zaručí vyvážené hnojení. Téměř všechny členské státy již přijaly definici celkových množství dusíku povolených pro každou produkci plodin. Několik členských států definovalo též povolená množství pro použití fosforu, což může být velmi důležité pro překonání eutrofizace a jejímu předcházení. Způsoby, kterými jsou tyto normy pro použití vypočteny a sdělovány zemědělcům, se v různých členských státech liší. To vzhledem k dopadům na kapacitu zemědělců plnit povinnosti a na kontroly pravděpodobně ovlivňuje účinnost tohoto opatření.

Dalším významným prvkem, který vyžaduje více pozornosti, je skladování statkových hnojiv. Ačkoli všechny členské státy mají ustanovení o skladování statkových hnojiv včetně skladovací kapacity, tato oblast vyžaduje zintenzivnění

[44] Mapa představuje situaci pro období 2011–2015, od té doby mohly být vymezeny nové plochy oblastí ohrožených znečištěním dusičnany.

činnosti, včetně získávání dalších informací o v současnosti dostupných skladovacích kapacitách na úrovni jednotlivých zemědělských podniků.

V některých členských státech, ve kterých je akční program používán na celém území, je hlavní výzvou přiměřeně zacílit opatření na různé regionální tlaky a kritická místa. Některé členské státy určily za tímto účelem oblasti, kde jsou opatření stanovená akčním programem posílena.

Členské státy se stále častěji rozhodují pro zacílení určitých opatření na konkrétní z hlediska životního prostředí „hůře hospodařící zemědělské podniky“ (vysoká zatížení živinami), zatímco „dobře hospodařícím zemědělským podnikům“ umožňují větší flexibilitu. Ačkoli tento přístup může být zajímavý, může přinášet výsledky pouze tehdy, doprovází-li jej jasné environmentální cíle, přísnější donucovací mechanismy a přesné plánování hospodaření s živinami.

Komise bude nadále přijímat odpovídající opatření k zajištění kvality těchto akčních programů a k tomu, aby v rámci flexibility, kterou směrnice členským států umožňuje, byla jejich opatření vhodná a přiměřená problémům s jakostí vody v každém členském státě.

7. PROGNÓZA JAKOSTI VODY

Metody uplatňované členskými státy k hodnocení vývoje jakosti vody se zakládají převážně na analýze tendencí, posouzení scénářů nebo modelových simulacích, někdy v kombinaci s analýzami minulého a očekávaného vývoje v oblasti zemědělských postupů. Tyto prognózy se však vyznačují neodmyslitelnými nejistotami způsobenými významnými rozdíly v půdních a klimatických podmínkách a jejich účinky na jakost vody.

Dvanáct členských států a dva regiony předpověděly další snížení koncentrací dusičnanů v podzemních a povrchových vodách v důsledku opatření v akčních programech kombinovaných s prováděním několika agroenvironmentálních opatření zahrnutých v programech rozvoje venkova. Jasnou prognózu budoucí jakosti vody neuvedlo sedm členských států a tři regiony, neboť předpověděly například zlepšení jakosti vody určitých vodních útvarů a zároveň zhoršení jakosti vody jiných vodních útvarů.

Tři členské státy (Chorvatsko, Řecko a Portugalsko) nepodaly o prognóze jakosti vody žádnou zprávu. Kypr a Belgie (Flandry) oznámily, že vypracovat prognózy nebylo možné v důsledku časové prodlevy mezi prováděním opatření a jejich účinkem nebo kvůli klimatickým podmínkám a hydrologii.

8. VÝJIMKY Z OMEZENÍ 170 KG DUSÍKU/HA/ROK

Směrnice o dusičnanech umožňuje využít výjimku z maximálního množství 170 kg dusíku na hektar ročně ze statkových hnojiv v ohrožených oblastech, pokud byla splněna objektivní kritéria stanovená v příloze III směrnice a množství stanovené výjimkou neohrozí dosažení cílů směrnice. Standardy řízení, jež jsou vyžadovány od zemědělců, kteří využívají výjimky, jsou přísnější než standardy obsažené v akčních programech a zahrnují dodatečné povinnosti pro hospodaření s živinami a doplňující omezení pro obhospodařování půdy.

Výjimky jsou udělovány prováděcím rozhodnutím Komise na základě stanoviska Výboru pro přizpůsobování vědeckému a technickému pokroku a pro provádění

směrnice o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů, jenž je Komisi při provádění směrnice nápomocen. Ke konci roku 2015 platily výjimky v šesti členských státech a vztahovaly se buď na celé jejich území (Dánsko, Nizozemsko a Irsko), nebo na některé jejich regiony (Flandry v Belgii, Emilia Romagna, Lombardie, Piemont a Benátsko v Itálii a Anglie, Skotsko, Wales a Severní Irsko ve Spojeném království)[45].

9. ŘÍZENÍ O NESPLNĚNÍ POVINNOSTI

K červenci 2017 bylo vedeno osm řízení o nesplnění povinnosti proti sedmi členským státům: Francii kvůli vymezení oblastí ohrožených znečištěním dusičnany, Řecku kvůli oblastem ohroženým znečištěním dusičnany a kvůli akčním programům, Polsku kvůli oblastem ohroženým znečištěním dusičnany a kvůli akčním programům, Slovensku kvůli monitorování, oblastem ohroženým znečištěním dusičnany a akčním programům, Bulharsku kvůli akčním programům, Německu kvůli akčním programům a Belgii (Valonsku) kvůli akčním programům.

Šetření v rámci projektu EU Pilot byla v období 2012–2015 zaměřena na čtyři členské státy (Českou republiku a Lucembursko kvůli akčním programům, Estonsko kvůli oblastem ohroženým znečištěním dusičnany a Španělsko kvůli akčním programům a oblastem ohroženým znečištěním dusičnany). Tři další doplňující šetření v rámci projektu EU Pilot byla v období 2016–2017 zaměřena na tři členské státy (Nizozemsko kvůli rozhodnutí o výjimce, Dánsko a Spojené království kvůli akčním programům).

10. ZÁVĚRY A BUDOUCÍ VÝZVY

Údaje o koncentraci dusičnanů ukazují, že se jakost sladkých a podzemních vod v období 2012–2015 oproti předchozímu sledovanému období (2008–2011) mírně zlepšila. Současně se situace v rámci EU liší a zahrnuje členské státy, kde akční programy přináší dobré výsledky, i členské státy, kde jsou za účelem omezení znečištění a jeho předcházení nutné další kroky. Celkově je – i přes určitý pozitivní pokrok – přetížení živinami ze zemědělství i nadále jedním z největších tlaků na vodní prostředí. Tuto situaci je za účelem dosažení dobrého ekologického stavu vod stanoveného rámcovou směrnicí o vodě nutné řešit.

Obdobně jako v předchozím sledovaném období nelze z důvodu nedostatku údajů a rozdílů metodik posuzování eutrofizace uplatňovaných členskými státy vyvodit žádné závěry o vývoji trofického stavu. Komise se domnívá, že pro harmonizovanější uplatňování právních předpisů o vodě by bylo nutné pro posuzování eutrofizace používat společnou metodiku. Je však možné dospět k závěru, že v mnoha oblastech, například v Baltském moři, problémy s eutrofizací přetrvávají.

V období 2012–2015 byla intenzita monitorování podzemních vod podobná jako v období 2008–2011, zatímco pro sladké povrchové vody se zvýšil počet monitorovacích stanic i jejich hustota. Větší úsilí by však mělo být členskými státy vyvinuto v oblasti monitorování slaných povrchových vod, neboť celkový počet nahlášených stanic se v průběhu tohoto sledovaného období významně snížil.

[45] Viz tabulka 26 oddílu V pracovního dokumentu útvarů Komise.

Kromě toho je nutné vyvinout úsilí k zajištění toho, aby proměna monitorovacích stanic neovlivnila přesnost popisu tendencí jakosti vody.

Navíc v některých členských státech i nadále existuje prostor pro posílení monitorování vod. To může pomoci zlepšit srovnatelnost údajů o míře a tendencích znečištění živinami a rovněž poskytnout podrobnější obrázek celkové jakosti vod EU a zajistit, aby byly zjištěny všechny znečištěné vody.

Celková plocha oblastí ohrožených znečištěním dusičnany od roku 2012 roste. Aby však byla zajištěna účinnost akčních programů, je v některých členských státech nadále třeba provést zlepšení ve vymezení oblastí ohrožených znečištěním dusičnany, aby zahrnovaly všechny plochy, které jsou odvodňovány do vod, kde způsobují znečištění.

Celkově lze konstatovat, že se zvýšila kvalita akčních programů, byla zpřísněna jejich opatření a byly zdokonaleny metodiky pro dosažení vyváženého hnojení. Stále však existují některé výzvy. Například v některých členských státech, ve kterých je akční program používán na celém území, je nutné opatření přiměřeně přizpůsobit různým regionálním tlakům a kritickým místům. Akční programy, které na úrovni zemědělských podniků umožňují pružnější přístup, mohou zvýšit odpovědnost a angažovanost zemědělců. Tento přístup však může přinést výsledky pouze tehdy, doprovází-li jej jasné hlavní a dílčí environmentální cíle spolu s účinným poradenstvím a podporou zemědělců při výběru a provádění správných opatření, přísnějšími donucovacími mechanismy a přesným plánováním hospodaření s živinami.

Jednou z výzev je to, jak náležitě zohlednit všechny vstupy živin včetně těch, jejichž zdrojem nejsou minerální ani statková hnojiva, jako půdní přídavky, regenerovaná voda používaná k zavlažování, digestát a živiny již dostupné v půdě. Jinou výzvou je zabránit únikům živin do vody a ovzduší pomocí účinného hospodaření se statkovými hnojivy. Společné metodiky pro výpočet vylučovaných živin a shromažďování údajů by mohly umožnit harmonizovanější odhad bilancí živin a účinnější využívání živin ze statkových hnojiv.

Zvýšenou pozornost je nutné věnovat tomu, jak začlenit využívání výzkumu a inovací s cílem nabídnout řešení některých zjištěných problémů. Výzkumné projekty EU mohou poskytnout poznatky pro společnou metodiku posuzování eutrofizace harmonizovanějším způsobem, pro posílení monitorování jakosti vody, například na základě nejmodernějších nástrojů pro monitorování, a pro vypracování účinných akčních programů.

V některých členských státech probíhá práce na vývoji inovativních technologií zpracování statkových hnojiv. V souladu s akčním plánem pro oběhové hospodářství poskytuje tento slibný vývoj příležitost podpořit recyklované živiny, jež mohou nahradit živiny primární. Hlavní výzvou je získat recyklované produkty, které mají ve srovnání s živinami primárními, které nahrazují, nejméně stejné nebo lepší environmentální a zemědělské vlastnosti.

Jak je uvedeno v pracovním dokumentu útvarů Komise „Zemědělství a udržitelné nakládání s vodou v EU“[46], je rovněž třeba zlepšit správu a posílený dialog a vzájemně koordinovaná opatření mezi všemi příslušnými zúčastněnými stranami (zemědělské orgány a orgány pro ochranu životního prostředí, zemědělci, podniky

[46] SWD(2017) 153 final. https://circabc.europa.eu/sd/a/abff972e-203a-4b4e-b42e-a0f291d3fdf9/SWD_2017_EN_V4_P1_885057.pdf

vodního hospodářství a uživatelé vody atd.). Také sdělení Komise „Akční plán pro přírodu, lidi a hospodářství“[47] vyzývá v této souvislosti členské státy, aby zlepšily synergie mezi směrnicemi o ochraně přírody a směrnicí o dusičnanech.

A konečně v zájmu zvýšení transparentnosti, podávání cílenějších zpráv a snižování administrativní zátěže přijme Komise nezbytná opatření v rámci zprávy „Opatření na zjednodušení podávání zpráv v oblasti životního prostředí“[48].

[47] SWD(2017) 139 final. http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/factsheets_en.pdf

[48] COM(2017) 312 final. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0312&rid=1